

L'exportació de draps a Sicília segons la comptabilitat de la família Amat (1638-1644)

per Elisa Badosa i Coll

RESUM:

La relació comercial basada en el blat sicilià i les manufactures catalanes va subsistir fins ben entrada la Guerra dels Segadors. Les exportacions fetes pels comerciants Amat entre 1638 i 1644 demostren que Sicília era encara una destinació important per als teixits catalans fins i tot en època de conflictes. La capacitat de resistència d'aquest comerç per afrontar les dificultats internes d'aquests anys —manca de mà d'obra i de capitals, escassetat de matèries primeres, inflació monetària i desarticulació del mercat intern— és la manifestació de la importància que havien tingut aquests intercanvis, el caràcter regular de les exportacions i el desenvolupat nivell i grau d'articulació de la draperia catalana. Els mecanismes comercials i l'estructura productiva del primer terç del sis-cents constituïrien una valuosa herència que fonamentaria la puixança econòmica del segle XVIII.

PARAULES CLAU:

Comerç amb Sicília, teixits, Guerra dels Segadors, protoindustrialització, societat familiar de comerciants.

ABSTRACT:

The commercial interchange of Sicilian wheat and Catalan draperies subsisted until the start of the *Guerra dels Segadors* (1640-1652). The exports by the family Amat merchants between 1638 and 1644 show that Sicily was still an important destination for Catalan drapery even during the initial years of this conflict. The endurance of this trade in overcoming the Catalan economic difficulties of these years — lack of workers and capital, scarcity of raw materials, monetary inflation, and dislocation of the internal market — is a good evidence of the importance that these interchanges had had, of the regular pattern of exportations, of the developed level and high articulation of Catalan drapery. The commercial structure and productive mechanisms during the first third of the sixteenth century constituted a valuable foundation for the economic dynamism of the eighteen century.

KEY WORDS:

Catalan War of *Segadors*, commerce with Sicily, clothiers, family merchant's society, protoindustrialization.

La utilització de la comptabilitat per partida dobla no sembla freqüent entre els comerciants de la primera meitat del segle XVII ja que la seva complexitat precisava de bons coneixements. Si es considera que Barcelona era en aquests anys d'entre 1638 i 1644 una plaça comercial secundària, l'ús de la partida dobla per

una petita societat familiar apareix com un fet revelador del notable nivell de desenvolupament que tenia el comerç de la ciutat.¹

Un altre aspecte a destacar és el període documentat, és a dir en plena Guerra dels Segadors, quan podria suposar-se que els contactes comercials entre Catalunya i Itàlia haurien quedat interromputs pel conflicte. La vigència d'aquest comerç fins al 1644 posa en evidència la vitalitat d'unes relacions anteriors i especialment la importància del mercat sicilià que ja havia constatat molts anys enrere Jaume Carrera Pujal.²

Els comptes de la companyia comercial que té com a socis capitalistes Jaume Amat Major i el seu fill Jaume Amat Menor proporcionen un exemple de com es desenvolupava el comerç entre Catalunya i Sicília i també, en una petita part, amb Gènova. Es pot veure per a cada una de les diverses trameses fetes per aquests comerciants quines qualitats i quins preus tenien els draps que s'embarcaven, els salaris pagats en algunes fases del procés de producció, el valor de cada exportació i com s'articulava la relació Barcelona-Gènova-Palerm. La consulta d'aquesta comptabilitat detallada és difícil i per això podria resultar agosarat treure determinades conclusions, però en aquest aspecte el risc és mínim. Les dades de cada exportació, a més d'estar registrades per la partida doble, estan també presentades de forma lineal, i hi apareix una relació de les diverses despeses, com la compra dels teixits amb la informació sobre qualitats i preus, els costos d'embalar, de carregar, els impostos, etc. I, gairebé sempre, es dona el cost final de cada expedició. Les dades presentades per la partida doble serveixen per completar alguns buits o dubtes que poden aparèixer a la relació lineal.

La documentació també proporciona, encara que indirectament, un exemple de la manera com es relaciona i com actua un empresari de l'època. Però la visió sociològica d'aquest, així com la dels artesans i botiguers amb els quals ell tracta, no és l'objectiu d'aquest treball.

El mercat sicilià fins al 1630

El dinamisme econòmic de Catalunya entre 1560 i 1640 apareix cada vegada més corroborat en investigacions recents. Potser un dels aspectes que més han emmascarat el dinamisme de la Catalunya d'aquests anys és el fet de la pèrdua

1. P. JEANNIN, *Marchands d'Europe. Pratiques et savoirs à l'époque moderne*, Rue d'Ulm, 2002, 290, 331-332. En un port de la importància de Saint Malo no es troven comptabilitats per partida doble fins al començament del s. XVIII. A. LESPAGNOL, *Messieurs de Saint-Malo. Une élite négoçiante au temps de Louis XIV*, 2 vol., Rennes, Presses Universitaires de Rennes, 1997, vol. I, 147.

2. J. CARRERA PUJAL, *Historia Política y Económica de Cataluña. Siglos XVI al XVIII*, Barcelona, Editorial Antonio Bosch, 1946, vol. I, 362, 364, 368, 370, 371, 377, 382, 387, 405, 408, 422, 423; E. GIRALT RAVENTÓS, *El comercio marítimo de Barcelona entre 1630 y 1655. Hombres, técnicas y direcciones de tráfico* (tesi doctoral inédita), Facultat de Geografia i Història, Universitat de Barcelona, abril 1957, 20, 22, 25, 47-48, 266, 276, 278.

de pes industrial de la ciutat de Barcelona. Però aquest és un canvi qualitatiu i no significa empobriment de la ciutat sinó una evolució en les seves funcions. La manufactura s'ha desplaçat cap a altres poblacions i moltes viles i pobles orienten la seva producció sota la demanda de la ciutat mentre que aquesta va definint-se com a centre comercial i de transformació, amb una gran implantació d'artesans *confeccionistes* com sastres o barreters. Catalunya apareix com un model precoç de protoindustrialització amb un creixement basat en la producció pel mercat llunyà.³

El mercat del sud d'Itàlia havia estat reservat a les exportacions catalanes en un estricte proteccionisme que va durar entre 1486 i 1520. En aquest any Carles V obria aquests mercats a les importacions d'altres països posant un aranzel del 20 per cent. Malgrat la desaparició del proteccionisme, en el segle XVI el consum de teixits de l'illa de Sicília era d'importació de procedència diversa però amb un fort predomini dels de Catalunya, València i, sobretot Mallorca. Aquests teixits eren coneguts com a *catalanischi*, potser perquè els catalans eren els que dominaren el comerç interior de draps el qual a Sicília, en el segle XVII es regia a través d'associacions amb uns pactes semblants als de les companyies de botiguers a Catalunya.⁴

Sicília pagava la importació de teixits i manufactures amb l'exportació de blat, dominada pels genovesos. En el cinc-cents els termes d'intercanvi li eren favorables, així entre 1550 i 1575 els preus dels draps augmentaren entre un 20 i un 30 per cent mentre que el dels cereals ho feren entre un 50 i un 100 per cent. Aquesta diferència feia de Sicília un mercat amb un poder adquisitiu creixent.⁵ Fins quan va durar per Catalunya el mercat sicilià? Les referències de Carrera Pujal no van més enllà del 1620 però els memorials de Jaume Dalmau i de Narcís Peralta, parlen de la presència del comerç català a l'illa en aquest any. Més endavant els plantejaments proteccionistes a les corts del 1626 podrien ser considerats com indicis de crisi comercial i de la contracció del mercat italià. Però altre cop, el 1630, els escrits dels contemporanis defugen un panorama

3. A. GARCÍA ESPUCHE, *Un siglo decisivo. Barcelona y Cataluña 1550-1640*, Madrid, Alianza, 1998, 22, 23, 69 i s., 112 i s.; O. JUNQUERAS, *Economía i pensament econòmic a Catalunya a l'Alta Edat Moderna 1520-1530* (tesi doctoral), 2003, Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona, 136, 162, 164, 169, 213-218, 349, 370, 371.

La protoindústria va significar la reducció de l'ocupació industrial urbana però la inversió de capital, l'articulació de la producció rural, la realització de les fases finals de la producció i el comerç exigien l'organització d'una economia regional per a una ciutat i generaven un creixement urbà selectiu. J. DE VRIES, *La urbanización de Europa 1500-1800*, Barcelona, Crítica, 1987, 288, 311-312.

4. O. JUNQUERAS, *Economía i pensament...*, 173; A. GUIFRIDA, «Aspetti del commercio internazionale dei panni in Sicilia nella prima metà del secolo XVI», M. SPALLANZANI, *Produzione, commercio e consumo dei panni di lana nei secoli XII-XVIII*, Florència, Leo Olschki, 1971, 169-171, 173, 174, 178-182.

5. M. AYMARD, «Commerce et consommation des draps en Sicile et en Italie méridionale (XVe. XVIIIe. siècles)», M. SPALLANZANI, *Produzione, commercio...*, 127-139, 134, 135.

catastrofista i tant els memorials lliurecanvistes de l'Audiència com el del comerciant Jaume Damians descriuen una situació comercial estable i la pervivència de l'exportació de draps a Sicília. És a dir, els debats proteccionistes i lliurecanvistes dels anys 1620 i 1630 estudiats per Oriol Junqueras no reflecteixen la desaparició del mercat sicilià.⁶

Ja que Sicília apareix com una destinació important per a les manufactures catalanes a les primeres desenes del segle XVII potser cal contemplar aquest comerç des de la perspectiva de la pròpia illa. Després del 1625 els preus i la demanda del blat disminueixen i la contractació de jornalers es contrau així com la producció agrícola i l'exportació. És a dir, Sicília ha deixat d'ésser mercat per a les manufactures. El motiu d'aquesta involució econòmica ha estat la greu crisi financera que a partir del 1620 i fins al 1650 sacseja l'illa i que està provocada per l'increment de la fiscalitat reial. Al bell mig de la crisi, entre 1630 i 1640, la creació de noves gabelles colpeja la producció de seda, oli, sal i la circulació interior del blat i pel 1645 els genovesos es desfan dels crèdits que encara tenien en el regne de les Dues Sicílies. La contracció econòmica va ser provocada per la pressió fiscal i pels efectes que se'n derivaren, com la detracció del capital local d'altres formes de col·locació que no estiguessin relacionades amb la fiscalitat i amb les oportunitats rendistes que aquesta proporcionava i, finalment, per la transferència de capitals fora de l'illa, uns 10 milions d'escuts entre 1620 i 1650 els quals anaren cap a Gènova, escala d'altres destinacions.⁷ El pagament d'impostos va tenir uns efectes desbaratadors sobre la producció i l'exportació de productes agrícoles. La reducció del consum intern per la major part de la població illenca va repercutir en una contracció de les manufactures urbanes del nord d'Itàlia. També Catalunya hauria de notar la crisi del mercat sicilià en la reducció d'unes exportacions de teixits de qualitats intermitges.⁸

Resulta obvi afirmar que la crisi de l'economia mediterrània és el context on se situa la decadència comercial del segle XVII català. Però, la pèrdua del mercat sicilià era per causes exògenes a l'economia catalana? Potser la desaparició d'aquest mercat no fos atribuïble a una decadència de la nostra producció tèxtil —a un encariment de preus o a una disminució de les qualitats— sinó que seria imputable a la pèrdua de poder adquisitiu del sud d'Itàlia per la reducció de les exportacions agrícoles combinat amb els efectes de la pressió fiscal. Potser la Guerra dels Segadors va ser el cop de gràcia a una economia que s'havia resistit durant molt de temps a l'evidència que Sicília es retreia econòmica i socialment, que la seva població empobrida no constituïa ja un mercat per a productes de tipus mig. Després de la guerra, davant de la impossibilitat de retornar a aquests

6. O. JUNQUERAS, *Economia i pensament...*, 311, 312, 315, 324, 330-331, 337 i 358.

7. M. AYMARD, «Il bilancio di una lunga crisi finanziaria», *Rivista Storica Italiana*, vol. LXXXIV, fasc. 4. 1972, 988-1.017, 994, 1.010, 1.014, 1.015. Una síntesi de la crisi de Sicília és feta per L. A. RIBOT GARCÍA, «La época del Conde Duque de Olivares y el Reino de Sicilia», *La España del Conde Duque de Olivares*, Universidad de Valladolid, 1990, 655-677.

8. M. AYMARD, *Commerce et consommation des draps...*, 139.

intercanvis, el comerç català cercaria altres horitzons a l'àmbit Atlàntic. Com és ben sabut, el 1680 s'havia ja penetrat en aquest extens mercat.

L'exportació a Itàlia. La companyia de Palerm el 1634

La iniciativa, l'experiència i el capital per al bon funcionament de la companyia corresponien a Pau Amat Major. Aquest era un pare de Terrassa fill d'una casa de pagès i s'havia instal·lat a Barcelona al començament del sis-cents. A part d'exercir de pare fent d'intermediari, també practicava el comerç i una varietat de negocis com préstecs amb penyora, violaris, assegurances de vida, assegurances marítimes i lletres de canvi.⁹

El 1638 feia molts anys que Pau Amat Major havia deixat d'ésser un artesà. El treball manual ja no era adient a la seva posició. En aquests anys era ja donzell, també vell i ric, però tot i això recordava com es feia un drap i a quins teixidors de la ciutat calia anar per obtenir la millor qualitat. Coneixia els artesans que es dedicaven a les fases de l'acabat a qui els encomanava feina. Un cop rebuda la mercaderia els hi descomptava diners dels salaris pels defectes de la tasca, el que a la seva comptabilitat apareix com a *tares*. La minuciositat en què controlava totes les despeses de les exportacions de teixits arribava al punt de registrar el cost de l'embalament de les teles, dels cordills i dels fils, i del que pagava a bastaixos i carregadors de la nau.

Els inicis de l'exportació de teixits a Palerm i Messina van ser anteriors al 1634 però va ser en aquest any quan es va formar una societat entre Pau Amat pare, Pau Amat fill i el pare Joan Pau Rafeques. Els Amat hi posaven un capital de 20.000 lliures i Rafeques era el gestor de la companyia que guanyava el 10 per cent dels beneficis nets. El vell Pau Amat va enviar el seu fill a Palerm on va viure entre 1634 i 1638. En aquest aspecte Amat seguia el costum de molts mercaders catalans i menestrals, que enviaven els fills a Palerm per exercitar-se en el comerç i concretament per encarregar-se de rebre la mercaderia i reexportar-la a diverses poblacions de l'illa.¹⁰ El 1638 —i possiblement fos a l'estiu i pels voltants del decès a Messina del soci Joan Pau Rafeques— el jove va tornar a Barcelona. En aquest mateix any Josep, el segon fill de Pau Amat, arribava a

9. E. BADOSA I COLL, «Lletres de canvi entre Barcelona i les fires de Perpinyà a la Guerra dels Segadors», J.M. MINOVEZ i P. POUJADE, *Circulació de mercaderies i xarxes comercials als Pirineus (segles XIII-XIX)*, Tolosa, Université de Toulouse le Mirail, 2005, vol. II, 545-563.

10. J. CARRERA PUJAL, *Historia política...*, vol. I, 379; M. AYMARD, *Commerce et consommation des draps...*, 128 i 133. Un currículum semblant seguïen els fills dels comerciants d'altres ciutats. Una part important de la seva formació era el viatge i l'estada a l'estranger durant uns anys. Posteriorment el retorn i el casament, gairebé simultàniament, constituïen el reconeixement social de la seva autonomia vers la família. En el cas del jove Amat aquesta venia reforçada per la donació intervius feta en el contracte de casament el 1640. F. A. COWAN, *Venezia e Lubeca 1580-1700*, Roma, Il Veltro, 137.

Palerm i ocupava el lloc del germà gran. També Francesc Rafeques substituïa al seu germà Joan Pau mentre es constituïa una nova societat la qual va tenir pèrdues per diverses causes com ara naufragis, la crisi del comerç sicilià i els alts interessos dels canvis entre Palerm, Piacenza i Barcelona.¹¹

A més a més d'aquesta societat entre els de Barcelona i els de Palerm, hi havia una segona societat formada únicament pels residents a Sicília. Josep Amat i Francesc Rafeques de Palerm havien fet la seva pròpia per als seus negocis d'exportació de matèries primeres. Però els carregaments de seda, cànem, terra de cera i indi de Sicília no eren importants per als parents de Barcelona. Algunes vegades Amat major actuava com a simple comissionat dels de Palerm i venia els productes a artesans de diverses viles de Catalunya. És a dir el producte de l'exportació dels teixits no revertia en la compra de productes sicilians, el que reflecteix la manca de retorns d'aquest comerç.

Entre el setembre del 1638 i fins al maig del 1640 Pau Amat major i Pau Amat menor, aquest recent arribat de Sicília, van treballar conjuntament. Corresponen a aquesta època les dades de l'exportació de teixits a Itàlia la qual es va perllongar fins al 1644. La col·laboració entre pare i fill es va interrompre per desavinences aparegudes després de la donació intervius que va fer el pare en els capítols matrimonials del seu fill. Durant un any el jove va disputar al pare molts crèdits i rendes que ell considerava com a seus i reclamava un capital de més de 40.000 lliures de la donació intervius. La situació es va mig resoldre per una concòrdia firmada el juny del 1641 per la qual Amat major es quedava amb una part dels crèdits i una petita part de capital, posant fi al problema encara que el desacord entre pare i fill va continuar.¹²

Una desgràcia va colpejar la família quan Josep Amat va morir a Palerm l'estiu del 1644. Aquesta desaparició pogué influir en la fi de l'exportació de draps a Itàlia, ja molt disminuïda a partir del 1640, però més probablement les dificultats d'aquests anys van constituir el factor decisiu per a la retirada d'aquest negoci. També pogué comptar l'orientació que Pau Amat menor donava a la seva vida, doncs semblava cercar l'ascens social i els càrrecs públics més que no pas els guanys del comerç. Era donzell i senyor de Castellet pel seu casament. Entre 1642 i 1646 va ser nomenat veehedor del Batalló de la Generalitat a la guerra i els seus interessos ja no tenien res a veure amb els d'un paraire. Cuidava el seu patrimoni, feia préstecs i algun negoci puntual sense cap relació amb l'exportació de teixits.¹³

Podríem considerar els Amat com a comerciants de certa importància, i especialment el pare, Pau Amat Major. L'exportació de teixits per un valor de més de 83.000 lliures en set anys ens indiquen una inversió de capital considerable, si

11. Arxiu Històric de Protocols de Barcelona (AHPB), P. P. VIVES, *Llibre Segon de Concòrdies, 1641-1647*, (9-IV-1645).

12. AHPB, E. GILBERT BRUNIQUER, *Llibre de capítols 1635-1641*, sense paginar, (10-V-1640). Biblioteca de Catalunya (BC), Serie General d'Arxiu, arx. 582, *Llibre Manual de Pau Amat (Menor) 1641-1653*, any 1641 i 1647 (partició de bens).

13. E. BADOSA I COLL, «*Lletres de canvi...*», 559-562.

tenim en compte que aquest no era l'únic negoci que tenia la família. A més de fortuna Pau Amat Major tenia una bona formació com a comerciant si es té en compte que portava la seva comptabilitat per partida doble. Tot i que era ben coneguda la teoria, no era freqüent, en el primer terç del segle XVII, la pràctica d'aquest tipus de comptabilitat. Si més no, hi ha molts pocs documents que ho constatin.¹⁴ En el que pertoca a l'exportació de draps els Amat fan una relació lineal de tots els apartats que componen cada expedició. Apareix registrat el pagament de les diverses compres de teixits, dels acabats, de l'embalatge, del carregament, dels drets, de les assegurances i de les corredories, i generalment del cost final de cada expedició.

*Els costos de cada expedició*¹⁵

En plantejar la importància del comerç de la família Amat en els anys compresos entre 1638 i 1644 cal fer tres puntualitzacions.

— La consideració de l'import total. En aquests anys la seva exportació a Itàlia va sumar un total de 83.664 lliures.

— La major part d'aquesta exportació es va fer entre 1638 i 1640 i va ser per un cost total de 77.418 lliures (65.684 lliures en teixits i 11.734 lliures en ferro). Entre 1642 i 1644 van exportar 6.246 lliures, tot en teixits.

— Entre un 79 i un 88 per cent del cost de cada expedició corresponia a la compra dels teixits que feien els Amat als seus proveïdors, generalment els botiguers de comanda i també als contractats amb teixidors de Barcelona en el cas dels de millor qualitat. Els diversos impostos a l'exportació sumaven, teòricament, el 4'16 per cent del valor de la mercaderia. La resta serien despeses produïdes per alguns tints, acabats, embalatges, carregaments, correatges i assegurances.

Cal detallar més aquestes puntualitzacions. Als llibres majors de la comptabilitat apareixen amb molt detall les despeses per a les exportacions de teixits. Hi ha quatre grans expedicions on les dades són molt abundants. A més hi ha altres exportacions de menor importància i registrades amb menys detall. La primera gran expedició cap a Palerm es realitza en dos viatges, comptabilitzats conjuntament, cap a la tardor del 1638. El seu import total, incloses les despeses de carregament i pagament de drets, pujava a 17.998'3 lliures segons la suma donada pels Amat. El 79'05 per cent d'aquest total corresponia a la compra de teixits i, aproximadament, el 16'89 per cent restant a les despeses de tenyir, acabament d'alguns teixits i altres costos com embalar, carregar a la nau i les assegurances. El pagament dels drets acostumava a ser, a partir de la tardor del 1638, del 4'16 per cent del valor de la mercaderia si bé abans d'aquesta època, en pagar-se el que apareix com a *drets del rei*, aquest percentatge pujava al 6'25 per cent.

14. P. JEANNIN, *Marchants d'Europe...*, 290, 331-334.

15. Vegeu l'elaboració pròpia de les xifres en el quadre de l'apèndix.

Una segona expedició es fa en un sol viatge al mes de maig. El cost total és de 6.948 lliures, de les quals el 85'44 per cent correspon a la compra de les teles, quelcom més del 10 per cent és per al pagament dels tints i acabats dels vint-i-quatrens i vint-i-dosens, a més d'altres despeses com fer balons, carregar a la nau i les assegurances. El pagament de la totalitat dels drets representa, tal com s'ha dit, el 4'16 per cent del valor dels teixits.

La tercera expedició es fa a la tardor del 1639 i és la més important de totes amb un valor de 30.180 lliures segons xifres dels Amat, però la comptabilitat inclou altres partides i despeses que apareixen fetes amb posterioritat i les quals no són afegides a les 30.180 lliures. Si s'inclouen aquestes despeses, l'exportació es pot valorar en 30.930 lliures. D'aquest import el 86'55 per cent és per l'adquisició dels teixits als proveïdors. Aproximadament un 9 per cent seria per a altres despeses i el 4'16 per cent del valor de la mercaderia per pagar els drets de sortida. És a dir en un any, entre la tardor del 1638 i la del 1639, si sumen les despeses de les tres exportacions a Palerm i dirigides als seus agents Josep Amat i Francesc Rafeques, els Amat havien invertit un total de 55.116 lliures.

Hi ha altres exportacions de menor importància. L'agent de Pau Amat a Piacenza, Nicolo Schiatino, li encomana la producció de vint-i-quatrens vermells que valdran 122'5 lliures. Una altra comanda per Gènova de draps vint-i-dosens i vint-i-quatrens per valor de 286'11 lliures és feta per compte del príncep Joan Andrea Doria, virrei de Sardenya. Un tercer encàrrec el fa el comerciant genovès Francesco Gatto que vol teixit barat i tota la mercaderia és de catorzens de Sallent per un import de 502'19'9 lliures. En total el 1638 i 1639 les exportacions a Itàlia sumen 56.027 lliures.

Pel setembre del 1640 torna a fer-se una nova gran exportació, la quarta, formada per dues expedicions a Messina via Liorna. El carregament porta teixits per valor de 9.657 lliures. En aquest viatge Amat ha carregat ferro del Roselló per 11.734 lliures, és a dir més de la meitat de l'expedició correspon al ferro. El metall ha estat comprat per 29 lliures el quintar a Antoni Generés burgès de Perpinyà. El benefici net d'aquesta venda és de 1.485 lliures, és a dir un 12'65 per cent. El venedor a Sicília Giacomo Battista pagaria el diner en lletra de canvi per Piacenza a Fabio Orlandini i aquest el lliuraria a Amat en lletra de canvi a Barcelona.

El cost total de l'expedició dels teixits i del ferro, sumant les diverses partides que la componen, és de 23.128'16 lliures, sense que apareixin especificats en els comptes els respectius imports de les assegurances i dels drets. Per això no és possible establir el percentatge de la compra dels teixits als proveïdors.

Els Amat no fan exportacions el 1641 i no tornen a carregar fins al final del 1642, el que representa gairebé dos anys sense activitat. La mercaderia es dirigeix cap a Palerm i la venda és confiada als negociants Jacint i Josep Rocafort. El valor és de 2.117'12 lliures i el 88'66 per cent correspon a la compra dels teixits. Els Rocafort ajornen liquidar amb Amat una part de la venda per la qual pagaran un 10 per cent anual, el que és habitual en el préstec a curt terme i el mateix que reditaven les lletres de canvi a Perpinyà.

El 1643 i 1644 hi ha cinc exportacions més però de poc volum encara que el valor dels draps és relativament alt a causa de la seva qualitat. En general les dades d'aquests anys no donen tanta informació com en el període 1638-1640 i no es pot deduir el percentatge que representa la compra dels teixits.

L'època en què les naus sortien de Barcelona era entre el 15 de març i el 15 de novembre. Entre mitjan novembre i mitjan març s'evitava la navegació. Era freqüent fer una escala comercial a Gènova i alguna vegada a Liorna aprofitant l'avantatge que eren ports francs.¹⁶

Valoració de cada exportació segons les qualitats dels teixits. Preus unitaris per qualitats

A més del cost total per la compra dels draps, els Amat especifiquen el valor i el preu unitari per cana segons les diverses qualitats. Analitzant totes les exportacions des de el punt de vista de les diverses qualitats i del seu valor respectiu en lliures, he distribuït les dades en les dues etapes en què es realitza aquest comerç.¹⁷

ANYS 1638-1640 (Valors en lliures)							
	1638	1638	1638	1639	1639	1639	1640
	<i>Exped.</i>			<i>Exped.</i>		<i>Exped.</i>	<i>Exped.</i>
	<i>Primera</i>			<i>Segon.</i>		<i>Terce.</i>	<i>Quarta</i>
Vint-i-quatrens	1.571	105	149	2.372	—	7.455	1.590
Vint-i-dosens	5.019	—	111	3.565	—	11.268	4.622
Setzens, catorzens	7.639	—	—	—	462	8.050	3.444
Valors totals del període 1638-1640							
	<i>Lliures</i>						<i>%</i>
Vint-i-quatrens	13.242						23'06
Vint-i-dosens	24.585						42'81
Setzens, catorzens	19.595						34'12
	57.422						100

16. E. GRENDI, *La repubblica aristocratica dei genovesi*, Bolonya, Il Moulino, 1987, 329.
R. CANOSA, *Banchiere genovese e sovrani spagnoli fra Cinque e Seicento*, Roma, Sapere 2000, 1998, 148-149, 153.

17. Els preus pagats als botiguers de comanda a cada expedició segons les diverses qualitats apareixen a l'apèndix.

ANYS 1642-1644
(Valors en lliures)

	1642	1643	1644	1644	1644	1644
Vint-i-quatrens	—	—	284	1.166	618	937
Vint-i-dosens	715	159	225	—	—	—
Setzens, catorzens	1.160	619	—	—	—	—

Valors totals del període 1642-1644

	Lliures	%
Vint-i-quatrens	3.005	51'07
Vint-i-dosens	1.099	18'68
Setzens, catorzens	1.779	30'23
	5.883	100

Al voltant d'un 66 per cent de les exportacions entre 1638 i 1640 són de vint-i-quatrens i vint-i-dosens, és a dir de draps de qualitat mitja i alta.¹⁸ Aquesta proporció augmenta lleugerament entre 1642 i 1644, fins al 69 per cent.

La qualitat de la mercaderia és interessant a l'hora de valorar el paper econòmic i social d'aquesta exportació. En tractar-se de teixits que en les dues terceres parts eren de qualitat mitja i alta el component salarial tenia una part important del cost final. Era una exportació que beneficiava sobretot un artesanat qualificat.

En el que pertoca als preus unitaris dels teixits segons la seva qualitat, calen alguns comentaris.¹⁹ El drap més car era el vint-i-quatrè fi *a la segoviana* fet a la ciutat de Barcelona. En el primer període de l'exportació, entre 1638 i 1640, el vint-i-quatrè fi es pagava entre 60 i 66 sous la cana, és a dir a unes 3 lliures.²⁰ Els draps vint-i-quatrens menys selectes es pagaven entre 40 i 45 sous la cana. Els vint-i-dosens es valoraven entre 30 i 35 sous la cana. Els teixits més senzills, els setzens i els catorzens blancs, es pagaven a 20 i 12'9 sous la cana, respectivament. A nivell local Camprodon era, amb diferència, la major proveïdora de setzens.

18. La qualitat venia determinada en primer lloc pels centenars de fils que tenia l'ordit. El vint-i-quatrè tenia vint-i-quatre centenars de fils. Els draps més barats, els vintens i els setzens en tenien 20, i 16 centenars de fils respectivament. Hi havia teixits més senzills. També era important pel preu final del drap el cost del tint i el de l'acabat. R. M. DÁVILA CORONA, M. DURAN PUJOL, M. GARCÍA FERNÁNDEZ, *Diccionario Histórico de telas y tejidos. Castellano-Catalán*, Salamanca, Junta de Castilla y León, 2004, 147 i 148; P. IRADIEL MURUGARREN, *Evolución de la industria textil castellana en los siglos XIII-XVI*, Universidad de Salamanca, 1974, 197.

19. Vegeu l'apèndix.

20. Molt més car devia ser el drap negre procedent de Segovia que utilitzaven els consellers per fer-se la gramalla i que el 1621 el pagaven a 15 lliures la cana. J. CARRERA PUJAL, *Historia política...*, vol. I, 391.

També hi havia alguna partida de dotzens pagats a uns 9 sous la cana.²¹ El que es pot concloure és que la diferència de preus segons les qualitats dels draps eren notables. El vint-i-quatrè fi a la segoviana era un 50 per cent més car que el vint-i-dosè i aquest era el 34 per cent més car que el setzè.

En el segon període, entre 1642 i 1644, els preus dels teixits van augmentar considerablement, possiblement per l'encariment dels salaris i la inflació produïda per la guerra. Els vint-i-quatrens fins de Barcelona havien arribat a ser de 89 sous la cana i els catorzens d'uns 17'3 sous la cana. Per tant entre el 1640 i el 1643 el preu del vint-i-quatrè fi de Barcelona s'havia apujat un 32 per cent i el del catorzè un 22 per cent.²² El major increment relatiu del preu vint-i-quatrè pot ser atribuït al component salarial, és a dir a la dificultat de substituir artesans qualificats, mentre que en el cas de teixidors de menor ofici, els dels draps setzens, podien ser reemplaçats amb major rapidesa per mà d'obra aliena a la draperia com podia ser la de les dones.

Els preus esmentats eren els pagats pels Amat als seus proveïdors, els botiguers de comanda, excepte en el cas dels vint-i-quatrens. Aquests eren fets per parelles de la ciutat de Barcelona a qui els Amat encomanaven directament els draps. Per la resta de les qualitats els teixits eren comprats amb previ encàrrec a botiguers de comanda de Barcelona. Aquests encomanaven els draps a teixidors de Caldes, Camprodon, Sallent i d'altres localitats. Per això, es pot saber el salari del teixidor barceloní de vint-i-quatrens però no el que cobrava el teixidor d'altres poblacions catalanes, doncs els Amat pagaven al botiguer el preu final de la tela i no consta el salari efectivament cobrat pel teixidor. Sovint els teixits eren lliurats sense tenyir ni acabar i els Amat corrien amb aquestes despeses. Això permet saber els salaris d'alguns oficis com tintorers, abaixadors, sargidors, etc.

*Salaris d'alguns oficis*²³

— Teixir: Es tracta del salari pagat al teixidor de Barcelona, el més qualificat ja que se li encarreguen teixits vint-i-quatrens negres, vint-i-quatrens negres fins a la segoviana i, tan sols una vegada, de color vermell. Barcelona actuava com altres ciutats manufactureres, es reservava la producció dels articles més cars i deixava els senzills per als nuclis rurals.²⁴ Només una vegada Amat encarrega a un teixidor de Barcelona un vint-i-dosè. El vint-i-quatrè fi es paga a més de 3 lliures la cana, 66 sous, entre 1638 i 1640 i fins a 88 sous, més de 4 lliures, el 1644.

21. Vegeu els preus amb més detall en el quadre de l'apèndix.

22. Tot i l'increment de preus del 1642-1644 respecte als anys 1638-1640, les diferències de preus entre les dues qualitats extremes, vint-i-dosè i catorzè, eren semblants. Del 79 per cent el 1640 havia passat a ser del 81 per cent el 1644.

23. BC, Sèrie General d'Arxiu, arx. 526, 62, 80, 93, 99 i 105.

24. P. KRIEDTE, «La ciudad en el proceso de protoindustrialización europea», *Manuscrits* 4/5, abril 1987, 172-208, 178.

En conjunt i del 1638 a 1640 i del 1642 al 1644, entre el 23 i el 51 per cent de les exportacions fetes pels Amat a Itàlia es componia d'aquests teixits fets a Barcelona per paraires molt qualificats, amb salaris que van augmentar considerablement entre els dos períodes. Aquest increment seria imputable a la manca d'artesanat qualificat per la mobilització de la guerra i les dificultats de la seva ràpida substitució.

A la ciutat de Barcelona les ordenacions de paraires i tintorers daten del 1383. La seva aplicació, és a dir el control de la qualitat dels teixits, era fet pel consolat del Pont de Campdera que hi posava el segell de plom corresponent o bé destruïa el producte defectuós. Els teixits dels Amat es degueren adaptar a les ordenacions del 1599.²⁵

No apareix a la documentació el que cobrava un pareire de Caldes o Camprodon ja que les teles que no eren vint-i-quatrens es compraven a botiguers de comanda i no consta el que aquests pagaven als artesans ni els marges dels seus beneficis en aquestes comandes.

— Tenyir: Des del començament del segle XVII la confraria de paraires de Barcelona havia intentat fer-se amb el control dels tints argumentant que la qualitat de les tintades havia baixat molt, perjudicant l'exportació a Nàpols, Sicília i Sardenya i el 1615 treien unes ordenacions sobre tints.²⁶

Tot i aquests intents el gremi havia de patir la competència d'altres tintorers i encara que els Amat encarregaven sovint les tintades al gremi de paraires de Barcelona, també utilitzaven tintorers com els germans Pere Joan i Antoni Dulach. Les quantitats cobrades per aquests foren considerables. El 1639 Amat els hi lliurava en un sol pagament 1.401'15'9 lliures, tot i haver descomptat 48 lliures per tares, 24'4 lliures més *per lo relaxit de haverlos pagat anticipadament* i a més 30'9'8 lliures per una peça retornada per estar mal tenyida. El gener del 1640 els Amat anotaven haver pagat als Dulach pels tints del 1639 la quantitat de 1.402'6 lliures.

A l'agost del 1640 la confraria de paraires rebia pel tint de 80 peces catorzens de diversos colors, per 25 peces vint-i-dosens i per 37 peces més de qualitats diverses un total de 694'12 lliures.

Després del teixit aquesta era la fase més cara de l'elaboració. El teixit negre fi anava a 6 sous la cana, el que representava entre el 8 i el 10 per cent del cost d'aquestes teles. El negre era el color més car possiblement amb el vermell o *encarnat*. El tint morat era de 4 sous la cana i el verd de 3 sous la cana.

25. El tribunal fou abolit el 1714 i el 1718 les seves atribucions passaren a un funcionari real. P. MOLAS RIBALTA, «L'etapa final del Consolat del Pont de Campdera. Un tribunal tècnic de la indústria drapera a Barcelona», *Pedralbes* 9, 1989, 132-156, 139.

26. La confraria volia també que els gèneres fossin estirats a Barcelona i va haver un plet entre aquella i els fabricants d'estamenyes i burelles de Reus. Els de Reus argumentaven que ells ja portaven els seus teixits ben preparats per la seva venda a Barcelona o a Palerm. J. CARRERA PUJAL, *Historia política...*, vol. II, 166-167.

A l'agost del 1640 i el gener del 1641 Amat havia pagat un total de 793 lliures per les tintades de 9 peces vint-i-dosens blaus. El blau era el color bàsic a partir del qual la tela prenia altres colors. Pel *demudat* la tela canviava el blau d'origen per altres colors amb la barreja de colorants complementaris. Per als colors bàsics es feia la tintada al pastel i per als colors suplementaris la tintada amborrosius. Per als morats, lleonats i verds s'utilitzaven les dues tècniques successivament, primer la del pastel i després la del demudat amb groc o verd. Un pareire de La Bisbal encarregava a Amat el canvi de color d'un drap vint-i-dosè blau que volia de color morat i li enviava la tela a Barcelona. No es diu res del preu d'aquesta tintada que sembla ser prou delicada com per tragar el teixit cap a la ciutat.²⁷

— Talpinar: Consistia a rentar els teixits. Era una fase delicada en el cas d'un canvi de color del drap. Es pagava a entre 4 i 5 sous la peça si eren vint-i-dosens, a 3 sous els setzens i a 2 sous els catorzens.

— Esticar: Els pareires donaven a la peça, ja batanada i encara humida, les dimensions desitjades. Per problemes d'espai físic la majoria dels pareires es veien obligats a fer la tasca a les instal·lacions de la confraria.²⁸ El teixits vint-i-dosens i vint-i-quatrens es pagaven a 3'6 sous la peça.

— Abaixar o frisar. Els abaixadors frisaven i afinaven les peces, és a dir aixecaven i retorcién el borrhissol de les teles. També les acanaven i les reconeixien per veure si tenien mancances.²⁹ Cap al 1640 es pagava a 2 sous la peça per les més senzilles i fins a 8 sous la peça de vint-i-dosens i vint-i-quatrens.

— Sargir: El sargidor cobrava 6 diners la peça qualsevulla que fóra la seva qualitat.

— Daurar: Era una operació per l'acabat de la roba. La tasca s'encarregava sempre a Jaume Moradell, *criat de la casa*, és a dir empleat a casa dels Amat i després pareire teixidor. També feia d'escrivent dels llibres manuals i llibres majors. Es pagava a 6 sous la peça de vint-i-dosens i de vint-i-quatrens.

— Encamisar: Consistia a embolicar la peça del drap amb una tela molt senzilla, un desè de 6 sous la cana. La tasca es pagava a 6 diners la peça.

27. BC, Sèrie General d'Arxiu, arx. 526, 144. P. IRADIEL MURUGARREN, *Evolució de la indústria textil...*, 182, 183 i 205-206.

28. G. VENDRANES, *Els pareires d'Olesa de Montserrat 1620-1880. Aproximació a la història del tèxtil olesà*, Olesa de Montserrat, 1991, 70-72.

29. R. M. DÁVILA CORONA, M. DURAN PUJOL i M. GARCÍA FERNÁNDEZ, *Diccionario...*, 90. El 1616 cobraven 6 diners la peça. J. CARRERA PUJAL, *Historia política...*, II, 170.

— Embarcar la mercaderia al vaixell:

- Fer bales i balons: El baster cobrava 2 sous per bala i 1 sou per baló. S'utilitzava *tela plata*, cordes i fils.
- Portar-los al mar: El transport amb carrossa fins al mar era a 18 diners la càrrega.
- Carregar: Als carregadors de mar sel's pagava 2 sous per bala, 1 sou per baló i 6 diners per una peça de drap.

Impostos, assegurances i corredories

Els drets de sortida de les teles són *Imperiatge*, Ciutat, General i Galeres. El total és de 10 diners per lliura, és a dir que en conjunt representa el 4'16 per cent del valor dels teixits, encara que devien ser freqüents els fraus. El dret del rei només apareix pagat en la primera expedició i potser amb anterioritat al 1638 es deuria cobrar sempre, cosa que feia pujar el percentatge dels drets a un 6'25 per cent del valor dels draps.

Els drets eren cobrats pels respectius arrendataris, generalment comerciants. *L'imperiatge* era arrendat per Onofre Massanas, mercader de teixits.³⁰ El 1640 apareixia també Joan Baptista Sabater. El pagament era de 2 diners per lliura.

L'arrendatari del dret de la ciutat era el notari Arnau d'Orlau el 1638, i Miquel Àngel Salavert i Miquel Joan Rosell a l'any 1639. El dret de la ciutat era el més car, de 5 diners per lliura. El dret del General tenia com a arrendatari a l'argenter Pere Farell i es pagaven 3 diners per lliura.

Les assegurances es calculaven gairebé sempre sobre dobles d'or. La taxa de les assegurances era molt variable. En una mateixa expedició hi havia quantitats assegurades per diverses taxes. A la primera expedició es feren al 6, 7, 7 i ½ i 10 per cent. A la segona expedició l'assegurança era del 6 i ½ per cent i al tercer viatge era del 9 per cent en les tres quartes parts del valor exportat i del 12 per cent per la quarta part restant. Al mateix viatge hi havia una altra quantitat assegurada al 5 per cent. Al quart viatge s'asseguraren les mercaderies al 6, 7 i 10 per cent. Potser aquestes diferències estiguessin relacionades amb la qualitat dels teixits.

En el que pertoca a les corredories, el corredor d'orella cobrava 2 sous cada 100 lliures sobre les assegurances marítimes. Les corredories per la venda de les teles es pagaven segons la qualitat de la tela. Per una peça vint-i-quatrè *a la segoviana* el corredor cobrava 8 sous per lliura i 4 sous si el vint-i-quatrè era més senzill. La peça de vint-i-dosè la cobrava a 2 sous i la del catorzè a 1 sou.³¹

30. Després de la guerra Massanes va fer una companyia per la venda de teixits amb Jaume Teixidor i Onofre Icart, botiguer de teles. AHPB Reverter, Manuale 1656-1657.

31. BC, Sèrie General d'Arxiu, arx. 526, 53, 62, 99, 105. Vegeu quadre apèndix... El 1618 els corredors d'orella cobraven el 2 per cent sobre canvis fets en escuts i ducats. J. CARRERA PUJAL, *Historia política...*, vol. I, 372.

Sobre els drets pagats per l'exportació de 404 quintars de ferro del Rosselló cap a Messina en el quart viatge a l'estiu del 1640, la comptabilitat no dóna el que es va pagar pels drets ni per les assegurances.

Els agents dels Amat a Itàlia. Formes de pagament

Una expedició podia ser feta en dues o tres naus. El destí final acostumava a ser Palerm on la mercaderia era rebuda per Josep Amat i Joan Pau Rafeques, socis gestors de la companyia que el 1634 van fer Pau Amat Major i Pau Amat Menor amb un capital de 20.000 lliures. La primera expedició va ser feta directament a Palerm sense que consti que hi haguessin escales encara que possiblement se'n fes una a Gènova, ciutat que sembla un pas gairebé obligat entre Barcelona i Itàlia per ser port franc. A la segona expedició la mercaderia es descarregava tota a Gènova on va ser venuda una part i la resta va ser carregada cap a Palerm i enviada pel seu corresponent, Nicola Schiatino, *en nau ben vista per ell*, a Josep Amat.

La tercera exportació es va fer en tres naus també cap a Palerm. La quarta exportació va anar a Palerm i Messina per les teles i el ferro i va fer escala a Liorna, també port franc. El corresponsal d'Amat en aquesta ciutat era el de Gènova, Nicola Schiatino, el qual s'encarregava de diversos tràmits i d'emmagatzemar la mercaderia: «Per nolits, drets, descarregar y depositar en magatzem, per la sua provisió y en pagament de major suma». Per tota aquesta feina Amat deia deure-li 280 lliures que li pagaria en lletra de canvi per Piacenza a la fira de reis del 1641 a través de Fabio Orlandini.

Giacomo de Battista era un altre corresponsal a qui Amat li donava ordre d'enviar els teixits: «Ordni envia a Giacomo de Battista perquè alla [Messina] fes la venda de las robas a preu corrent». Per l'assegurança des de Liorna a Messina a 3 i ½ per cent i per altres despeses se li devien a Battista 400 lliures. A Messina, un cop feta la venda, Battista enviava els comptes i pagava a Orlandini en lletra de canvi i aquest lliurava els diners a Amat en una altra lletra de canvi.

Giacomo de Battista era un financer sicilià de certa importància. Entre 1631 i 1641 havia tramès a Gènova i a Milà un total de 531.666 escuts. El 1640 i amb un altre soci havia fet una lletra de canvi a Gènova per 20.000 escuts. Aquests diners formaven part de la transferència de capitals que, procedents de Sicília, eren destinats pel govern espanyol al compliment de diversos pagaments a Alsàcia i al Tirol derivats de la Guerra dels Trenta Anys.³²

La major part de les exportacions es feien a Palerm on Josep Amat, fill d'Amat Major, venia els teixits. La liquidació d'aquesta venda no apareix a la comptabilitat ni consta que es fessin transferències ni lletres de canvi entre els socis de la

32. BC, Sèrie General d'Arxiu, arx. 527, 49. C. TRASELLI, «I genovesi e la Sicilia durante la Guerra dei Trent'Anni», *Rivista Storica Italiana*, Any LXXXIV, fasc. IV, 1972, 978-987, 986.

família. Alguna vegada Josep Amat enviava des de Palerm matèries primeres que a Barcelona eren venudes pel pare i el germà però aquesta importació acostumava a ser un negoci de la societat feta a Sicília entre Josep Amat i Joan Pau Rafeques i a benefici seu, i no formava part del circuit comercial regular previst per la companyia que tenia com a objectiu fonamental l'exportació de draps. Però, com en el cas de la quarta expedició amb els Rocafort, si el destinatari no era de la família, el pagament es feia per lletres de canvi per Piacenza. Era així com es liquidaven les exportacions a Gènova.

La tramesa feta per Amat el 1638 de dos draps vint-i-quatrens vermells a Gènova a Nicola Schiatino es pagava per lletra de canvi. L'import total era de 122 lliures que equivalien a 153 escuts de marc, «que per son compte tenim tretas a pagar del seu de Plasencia en pagament de la fira proxima de pasqua per nostra de canvi».

El 1639 Amat envia al príncep Joan Andrea Doria quatre peces de drap amb una despesa total de 286 lliures que en moneda de la fira, l'escut de marc, equivalen a 197'5 sous per escut les quals «per son compte tenim tret al seu de Plasencia fires proximes de pasqua, a rebre Nicola Schiatino per nostra lletra de canvi».

Una altra petita exportació a Gènova de catorzens de Sallent valeren 502'19 lliures equivalents a 347'17'9 escuts de marc que Amat cobrava per lletra de canvi, «...que en pagament de la corrent fira de agost tenim tretas per mon compte al seu de Plasencia a Nicola Schiatino per nostra lletra de canvi per la valuta cantoni».³³

Conclusions

El deteriorament de l'economia catalana va ser posterior al 1630 i no fou imputable a una incapacitat productiva de la draperia, relacionada amb la pèrdua de qualitat o amb l'augment dels preus. La pèrdua del mercat sicilià es va produir per la disminució del seu poder de compra. I va ser en els inicis de la contracció d'aquest mercat quan els Amat van començar a comerciar amb Sicília. La Guerra dels Segadors només faria que evidenciar l'impossibilitat de conservar-lo.

La contracció del mercat sicilià va anar acompanyada de les dificultats per cobrar les mercaderies, i que, en bona part, eren produïdes per les grans exportacions de capital que l'administració espanyola treia de l'illa. A causa d'aquestes grans sortides de diners els financers genovesos o sicilians no podien transferir des de Sicília cap a Gènova la totalitat de les sumes compromeses amb els seus clients i els pagaments en lletra de canvi eren cada vegada més cars. I va ser precisament al bell mig d'aquesta alteració financera quan el 1638 els Amat van formar la seva segona companyia. Uns anys més tard aquests comer-

33. BC. Sèrie General d'Arxiu, arx. 526, 27, 35, 42, 63 i 69.

ciants reflexionaven sobre les pèrdues de la societat constituïda entre 1638 i 1642 i les atribuïen, entre altres causes, als deutes incobrables i als elevats interessos dels canvis entre Palerm i Piacenza els quals encarien el cobrament de les exportacions:

«Y com ab dita companyia y negoci no hi hagudes ganancias algunas per encara moltas perduas aixi per ocasio de vaixells perduts per la mar com per rao dels molts deutors en grans sumas y quantitats fallits y morts (i) per rao dels molts interessos de canvis patits tant en Barcelona com en Sicilia y en particular en tornar a voltar lo diner de Sicilia a Barcelona per la via de Nona o Plasencia...»³⁴

És possible que l'aventura comercial dels Amat no fos afortunada. El moment del comerç amb Sicília havia passat però això no era fàcil de percebre pels que vivien aquests esdeveniments. Potser per això mateix l'eix comercial basat en el blat sicilià i les manufactures catalanes va subsistir fins ben entrada la guerra. Les exportacions fetes pels comerciants Amat entre 1638 i 1644 demostren que Sicília era encara una destinació important per als teixits catalans fins i tot en època de guerra. La capacitat de resistència d'aquest comerç per afrontar les dificultats internes d'aquests anys —manca de mà d'obra i de capitals, escassetat de matèries primeres, inflació monetària i desarticulació del mercat intern— és la manifestació de la importància que havien tingut aquests intercanvis, el caràcter regular de les exportacions i el desenvolupat nivell i grau d'articulació de la draperia catalana. L'exportació de Catalunya a l'Atlàntic, ja en el segle XVIII, venia precedida d'una estimulants experiència. Els mecanismes comercials i l'estructura productiva del primer terç del sis-cents constituïrien una valuosa experiència que fonamentaria la puixança econòmica de cent anys més tard.

34. AHPB, P. P. VIVES, *Llibre de Concòrdies 1641-1647*, (9-IV-1645). BC, Sèrie General d'Arxiu, arx. 527, 49. C. TRASSELLI, *I genovesi e la Sicilia...*, 981, 983-984, 986.

APÈNDIX EXPORTACIÓ DRAPS A ITÀLIA 1638-1644¹

Primera exportació de draps. Any tardor 1638. Destinació Palerm a Josep Amat i Jaume Costa²

En dues naus. Capità Robert Svert, *Santa Maria i Sant Joan* (25 bales i 67 balons). Capità Giulio Marinello, *Nostra Sra. Del Roser i Sant Joan Baptista*.

QUALITATS, QUANTITATS, PREUS I IMPORTS DELS TEIXITS

<i>Qualitats</i>	<i>Núm. canes</i>	<i>Sous/cana</i>	<i>Import lliures</i>
Catorzens blancs	6.550'04	11'9(1),12'6(1),12'9(2),13(1)	4.108'08'08
Setzens blancs	288'03	18'6(1)	260'16
Setzens blancs			
Camprodon	3.205'07	20(16)	3.161'17
Setzens blancs			
Puigcerdà	148'01	15(2)	108'05'07
Vint-i-dosens blancs	2.412'02	30(6),31'3(1),32(11),33(1),34(1)	3.129'06'06
Vint-i-dosens colors	798'03	32(1),32'6(1),33(1)	1.279'01
Vint-i-dosens colors			
Caldes	97'01	33'6(1),35(1)	160'11
Burella Reus	266'13	34(1),35(2)	450'08'01
Vint-i-quatrens col	556'18	40(1),42(3)	1.155'08'06
Vint-i-quat. Caldes	134'03	45(1),47(2)	307'16
Vint-i-quat negres			
Fins Bna /segoviana	36'02	60(1)	108
Total			14.229

1. Les teles són mesurades en canes. Una cana són 8 pams, és a dir 1'55 metres. Els preus són donats en lliures (1 lliura=12 sous i 1 sou=12 diners).

El quadre és d'elaboració pròpia i utilitza les relacions complertes de dades fetes per Amat sobre quantitats, qualitats i preus de les diverses compres fetes a botiguers de comanda i dels encàrrecs a paraires de Barcelona. Amat dona també l'import total de cada expedició, excepte a la quarta.

En el quadre —per a cada una de les diverses expedicions— he agrupat i distribuït les xifres per saber la llargada de les diverses qualitats de les teles i els seus variats preus per cana. Aquest últim aspecte es localitza en el quadre a la columna titulada *Preu sous/cana*. Entre parèntesi hi ha el nombre de vegades que és esmentat el preu d'una determinada qualitat de teixit. Així 47 (2) indica que el valor de 47 sous la cana apareix dues vegades. Una síntesi d'aquestes dades es presenta al final de cada expedició per establir els valors relatius corresponents als teixits de qualitat alta, mitja i baixa. Aquest és un aspecte important a l'hora de definir l'impacte econòmic d'aquestes exportacions.

Els preus per cana corresponen als pagats als botiguers de comanda i no pas als salaris que cobraven els artesans que feien el drap, excepte en el cas dels vint-i-quatrens fets a Barcelona, encarregats directament al teixidor. Evidentment, el públic no comprava les teles als preus que apareixen en el quadre.

2. Biblioteca de Catalunya (BC), Sèrie General d'Arxiu, arx. 526, 28, 44, 53.

DRETS, ASSEGURANCES I CORREDORIES

Nau capità Svert

Imperiatge (2 diners/lliura)				
Sobre 5.207 lliures	43'07'10	ll.		Arrendatari, Onofre Massanes
Drets rei (5 diners/lliura)				
Sobre 5.920'10 lliures	123'06'10	ll.		—
Ciutat (5 diners/lliura)				
Sobre 1.638 lliures	34	ll.		Arrendatari, Arnau d'Orlau, Not
General (3 diners/lliura)				
<i>Per totes les robes</i>	101'11	ll.		Arrendatari, Pere Farell, argenter
Total	302'13'08	ll.		

Assegurança al 6 % sobre 10.200 dobles 734'8 lliures.
 Al corredor d'orella A 2 sous cada 100 lliures Salvador Brotons.

Nau capità Marinello

Imperiatge (2 diners/lliura)	Sobre 3.700 lliures	30'06'08	ll.	Onofre Massanes
Ciutat (5 diners/lliura)	Sobre 4.928 lliures	89'10'10	ll.	Arnau d'Orlau
General (3 diners/lliura)	—	53'14'06	ll.	Pere Farell
Total		174'02	ll.	

Assegurança per 1.826 dobles de les quals 325 dobles al 7%
 i 1.500 dobles al 10% 209 lliures.
 Assegurança per 2.950 dobles sobre robes, al 7 i ½ % 265'10 lliures.
 Al corredor d'orella 42'08 lliures Salvador Brotons.

VALOR RELATIU DE LES TELES EXPORTADES SEGONS LA QUALITAT:

Primera qualitat. Vint-i-quatrens	1.571 lliures	11'04 %
Segona qualitat. Vint-i-dosens	5.019 lliures	35'27 %
Tercera qualitat. Catorzens i Setzens	7.639 lliures	53'68 %
Total	14.229 lliures	100'00 %

La xifra que Amat dona d'aquesta exportació és de 17.998'3'8 lliures. En aquesta quantitat, a més a més dels drets i assegurances, inclou moltes despeses dels acabats dels vint-i-quatrens i les d'embalar i carregar. La compra dels teixits representa un 79'05 per cent de tot el cost.

*Altres exportacions 1638*Destinació Gènova, a Nicola Schiattino³

<i>Qualitats</i>	<i>Núm. canes</i>	<i>Sous/cana</i>	<i>Import lliures</i>
Vint-i-quatrens vermells a la segoviana	32	66(1)	105'2

Altres despeses per les dues peces de draps són 4 lliures per afinar, 16 sous —a 8 sous la peça— per frisar i plegar. Per fer el baló, portar-lo a mar i carregar-lo són 12'2 lliures. Les corredories són 16 sous. No es dona el que importen els drets de General, Ciutat i Imperiatge a 10 diners per lliura, ni tampoc les assegurances. El total de les dues teles amb totes les despeses incloses és de 122'5 lliures.

El 5 d'abril Amat registra el pagament de les 122'5 lliures, equivalent a 153'5'6 escuts de marc, a 29 sous escut, *que per son compte tenim tretas a pagar del seu de Plasencia en pagament de la fira proxima de pasqua per nostra de canvi*.

Destinació Gènova, per compte del príncep Joan Andrea Doria⁴

<i>Qualitats</i>	<i>Núm. canes</i>	<i>Sous/cana</i>	<i>Import lliures</i>	<i>Valor relatiu</i>
Vint-i-dosens colors	68	33(1)	111'18'07	42'91 %
Vint-i-quatrens colors	71	42'06(2)	149'05'06	57'08 %
Total			261'04'01	

El total gastat per enviar les quatre peces és de 286'11 lliures.

A l'abril del 1639 es diu haber cobrat, *286'11 lliures per valor de 197'5 escuts de marc a 29 sous escut que per son compte tenim tretas al seu de Plasencia fires proximes de pasqua, a rebre Nicola Schiattino per nostra lletra de canvi*.

Segona Exportació de draps. Primavera 1639⁵

Destinació Palerm. Escala Gènova

QUALITATS, QUANTITATS, PREUS I IMPORTS DELS TEIXITS.

<i>Qualitats</i>	<i>Núm. canes</i>	<i>Sous/cana</i>	<i>Import lliures</i>
Vint-i-dosens blancs	911'02	29(1),30(1),31(3),32(2),34(1),36(1)	1.438'14'02
Vint-i-dosens colors	1.498'09	29(2),30(3)	2.126'12
Vint-i-quatrens col	515	36'6(19),37(1)	934'10'08
Vint-i-quat. Caldes	425'04	40(1),45(2)	953'12'06
Vint-i-quat. negres			
Fins Bna ./segoviana	149'05	63(3),64(1),67(1)	483'17
Total			5.937'06'02

3. BC, Sèrie General d'Arxiu, arx. 526, 27 i 35.

4. BC, Sèrie General d'Arxiu, arx. 526, 42.

5. BC, Sèrie General d'Arxiu, arx. 526, 62.

DRETS, ASSEGURANCES I CORREDORIES

Imperiatge, sobre 5.919'3 lliures	45'03'02
Drets ciutat sobre 5.919'3 lliures	123'06'04
General sobre 5.919'3 lliures	73'19'09
Total	242'09'03

Assegurances sobre 55 bales embarcades a la nau *L'Àngel* capità Crandley, de Barcelona a Gènova i de Gènova a Palerm. A Gènova l'agent Schiatino carregarà la mercaderia *en nau ben vista* per ell per donar a Josep Amat de Palerm.

Assegurança sobre 5.500 dobles de 12 rals, al 6 i ½ per cent 429 lliures.

Corredories. Es paga 8 sous la peça vint-i-quatrè a la segoviana. 4 sous la peça vint-i-quatrè.

2 sous la peça vint-i-dosè. En total les corredories són 15'8 lliures.

VALOR RELATIU DE LES TELES EXPORTADES SEGONS LA QUALITAT

Primera qualitat. Vint-i-quatrens	2.372'00'02 lliures	39'95 %
Segona qualitat. Vint-i-dosens	3.565'06'10 lliures	60'04 %
Total	5.937'06'02 lliures	100'00 %

El cost total de l'expedició, calculat per Amat és de 6.948 lliures. La compra de teixits representa el 85'44 per cent d'aquesta quantitat.

Altres exportacions 1639

Destinació Gènova, a Francesco Gatto⁶

Patorzens blancs de Sallent	681'4	13'9(1)	461'19'07
Altres despeses: embalar, carregar i pagament de drets			41
Total			502'19'07

El juny del 1639 l'agent d'Amat a Gènova i Piacenza, Nicola Scatino, deu 502'19'9 que són 346'17'9 escuts de marc a 29 sous l'escut per lletra de canvi que fa Amat a pagar per Francesco Gatto de Gènova.

Tercera Exportació de draps. Tardor 1639. Destinació Palerm⁷

Carregament fet en tres embarcacions amb els patrons Rocamaura, Marc Colomer i Guillem Pes. Les mercaderies de Rocamaura i Colomer les comptabilitzen junts.

6. BC, Sèrie General d'Arxiu, arx. 526, 63 i 69.

7. BC, Sèrie General d'Arxiu, arx. 526, 80, 93, 99 i 105.

QUALITATS, QUANTITATS, PREUS I IMPORTS DELS TEIXITS

<i>Qualitats</i>	<i>Núm. canes</i>	<i>Sous/cana</i>	<i>Import lliures</i>
Tela <i>encamisar</i>	875'6	6'1(1),6'5(1)	273'02'06
Dotzens blancs	139'3	8'6(3)	57'12'06
<i>Drap blanc</i> (Catorzens)	32'6	11'3(1)	18'04'11
Catorzens blancs	5.630'6	11'6 (2),11'9(1),12'6(2),14(4)	3.406'04'04
Catorzens blancs			
Sallent	1.605'7	13(1)	1.025'07'09
Bayetes	69'7	14 (1)	148'16'03
Setzens <i>fraret</i>	168'2	16(1),18(1)	148'04'06
Setzens blancs	232'1	20(2)	212'14'04
Setzens blancs			
Camprodon	2.592'1	20(15),20'6(1)	2.558'12
Setzens blancs			
Puigcerdà	278'5	18(1),15(1)	203'03'03
Vint-i-dosens colors	4.046'6	30(1),31(1),31'6(1),32(5),33(2), 33'6(7),34'6(3)35(1)	6.932'13'05
Vint-i-dosens blaus	2.560'7	28'3(2),30'3(1),32(3),32'2(3),34(6)	3.779
Vint-i-dosens negres	214	52(1)	556'08
Vint-i-quatrens col	2.851'1	35'6(1),40(5),41'6(1),42'6(3),43(9)	6.339'09'05
Vint-i-quatrens <i>fraret</i>	103'3	43(1)	219'11'01
Vint-i-quat. Caldes	64'7	45(1)	123'07'04
Vint-i-quat negres			
Fins Bna <i>/segoviana</i>	241'5	62(1),64(1),65(3)	772'17'03
Total			26.773'18

DRETS, ASSEGURANCES I CORREDORIES

Barca patró Rocamaura

Drets

Imperiatge, sobre 5.919'3 lliures	42'18'10 ll.	Arrendatari Onofre Massanes, mercader
Drets ciutat sobre 5.919'3 lliures	118'05'5 ll.	Arrendatari Miquel Joan Rosell, mercader
General sobre 5.919'3 lliures	70'19 ll.	Arrendatari Pere Farell

Assegurances: per valor de 4.641 i 1/3 ducats, 58 balons i 8 bales, de Barcelona a Palerm a 9 % 501'06 lliures.
 Per 1.500 lliures sobre robes, a 12 % 180 lliures.
 Per 883 i 1/3 ducats han fet assegurança amb dita barca
 (amb els sobredits 4.641 i 1/3 ducats) 10'12 lliures.
 Corredories, a 2 sous cada 100 lliures 1'10 lliures.

Barca patró Marc Colomer

Drets			
Imperiatge, sobre (2 din/ll.)	28'02'02 ll.	Arrendatari Onofre Massanes, mercader	
Drets ciutat sobre (5 din/ll.)	76'09'08 ll.	Arrendatari Miquel Angel Salavert	
General (3 din/ll.)	45'17'10 ll.	Arrendatari Pere Farell	
Total	150'09'06 ll.		

Assegurances. Per valor de 4.341 i 2/3 ducats s'ha fet assegurança sobre robes, 44 balons, de Barcelona a Palerm 468'18 lliures.
 Per lo preu de 1.500 lliures assegurades de robes carregades a la barca a 12% 180 lliures.
 Altres assegurances 9 lliures.
 Correduries. Per dues correduries de 1.500 ll. a 2 sous per 100 ll. 3 lliures.

Barca patró Guillem Pes, Lo Diamant

Imperiatge, sobre 9.900 ll.(2 din/ll.)	83'05 ll.	Arrendatari Onofre Massanes, mercader	
Drets ciutat sobre (5 din/ll.)	217'02'07 ll.	Arrendatari Miquel Angel Salavert	
General sobre 10.422'10 ll. (3 din/ll.)	130'05'06 ll.	Arrendatari Pere Farell	
Total	430'13'01 ll.		

Assegurances. Per 10.862 ducats de Barcelona a Palerm a 5 % 651'15 lliures.
 Corredories. Per 10.862 ducats a 2 sous per 100 ll. — —

VALOR RELATIU DE LES TELES EXPORTADES SEGONS LA QUALITAT

Primera qualitat. Vint-i-quatrens	7.455'15 lliures	27'84 %
Segona qualitat. Vint-i-dosens	11.268'01 lliures	42'08 %
Tercera qualitat. Catorzens i Setzens	8.050'02 lliures	30'07 %
Total	26.773'18 lliures	100'00 %

El cost total de l'expedició és de 30.930 lliures. La compra dels teixits als proveïdors representa el 86'55 per cent del total.

*Quarta exportació. Tardor 1640. Destinació Messina. Escala Liorna*⁸

Es tracta dels dos carregaments fets per Liorna. En un d'ells es transporten 6 bales i 25 balons en una nau d'Hamburg del capità Harvers. En un altre carregament, a la barca de Pere Pau Roderat, es porten 7 bales i 37 balons de roba i 404 quintars de ferro del Roselló. A Liorna la mercaderia serà descarregada i emmagatzemada per l'agent d'Amat, Nicolo Schiatio, i després Schiatio la carregarà en naus angleses cap a Messina. En aquesta ciutat la tela serà venuda per un altre agent: «Ordeni envia a Giacomo de Battista perquè allà [Messina] ne fes venda de las robas a preu corrent com ha seguit de las robas ab nau anglesa anomenada Juan y despres el ferro amb nau anomenada Lluís».

El que Amat deu a Schiatio per la seva feina són 280 lliures, «Per nolits, drets, descarregar y depositar en magatzem per la sua provisió y en compliment de major suma». Aquesta

8. BC, Sèrie General d'Arxiu, arx. 526, 136, 148; arx. 527, 46, 71, 49; arx. 582 (Agost 1644).

quantitat serà pagada en lletra de canvi a la fira de reis de Piacenza de 1641. Per la seva part Battista de Messina pagarà a Amat el producte de la venda també en lletra de canvi per Piacenza. En aquestes fires Amat té com a agent per realitzar els pagaments i els cobraments de les lletres a Fabio Orlandini doncs per aquesta exportació es giren lletres de canvi de Barcelona a Piacenza (Amat paga a Schiatino 280 lliures), de Messina a Piacenza (Battista paga a Orlandini 1.485 lliures del ferro) i de Piacenza a Barcelona (Orlandini remet Amat les 1.485 lliures).

Orlandini a més de ser l'agent d'Amat per pagar i cobrar les lletres a Piacenza, també ha assegurat la mercaderia entre Liorna i Messina al 3 i ½ per cent. Per això i per altres despeses Amat li paga 400 lliures.

QUALITATS, QUANTITATS, PREUS I IMPORTS DELS TEIXITS

<i>Qualitats</i>	<i>Núm. canes</i>	<i>Sous/cana</i>	<i>Import lliures</i>
Dotzens blancs	112'5	9 (1)	49'02'07
Catorzens blancs	3.340'4	12(1),12'3(1),13(1),13'3(1)	2.107'10'03
Setzens blancs			
Camprodon	1.128'5	20'6 (3)	1.173'00'08
Setzens blancs			
Puigcerdà	158'2	14'9(1)	114'09
Vint-i-dosens colors	1.551'1	33(1),34(8),34'6(1)	2.603'01'01
Vint-i-dosens blaus	1.221'4	31'6(1),32(1),33'6(2),34(2),34'6(2)	2.019'10
Vint-i-quatrens col	760'2	42'6(6)	1.590'08'09
Total			9.657'15'08

Ferro del Rosselló, 404 quintars, a 29 lliures/quintar 11.734'12'04

El valor total de la mercaderia, teixits i ferro, és de 21.392'8 lliures.

DRETS, I ASSEGURANCES I CORREDURIES (TOTAL DE LES DUES NAUS)

Imperiatge (2 diners/lliura)	81	ll.	Arrendatari Joan Baptista Sabater
Ciutat (5 diners /lliura)	186'17'05	ll.	Arrendatari Miquel Àngel Salavert
General (3 diners/lliura)	102	ll.	Arrendatari Pere Farrell
Total drets	369'17'05		

Assegurances al 10 %, al 7 % i d'altres 462'12 lliures.

Corredories (sobre les teles) 27 lliures.

VALOR RELATIU DE LES TELES EXPORTADES SEGONS LA QUALITAT

Primera qualitat. Vint-i-quatrens	1.590'08'09 lliures	16'46 %
Segona qualitat. Vint-i-dosens	4.622'11'01 lliures	47'86 %
Tercera qualitat. Catorzens i Setzens	3.444'15'10 lliures	35'66 %
Total	9.657'15'08 lliures	100'00 %

El cost total de l'expedició dels teixits i del ferro, si se sumen les diverses partides que la componen, és de 23.128'16 lliures, sense que apareixin especificats en els comptes els respectius imports de les assegurances i dels drets. Per això no és possible establir el percentatge de la compra dels teixits als proveïdors.

*Altres exportacions. Any 1642. Destinació Palerm, a Jacint i Josep Rocafort*⁹

QUALITATS, QUANTITATS, PREUS I IMPORTS DELS TEIXITS

<i>Qualitats</i>	<i>Núm. canes</i>	<i>Sous/cana</i>	<i>Import lliures</i>
Catorzens blancs	1.315'7	15'6(1),16(1)	1.026'18'10
Tintades catorzens			134'11'07
Vint-i-dosens colors	349'2	41(1)	715'08
Total			1.876'18'05
Altres			131'06'03
Dret del General i de Guerra			51'10
Dret Ciutat			44'02'11
Imperiatge			13'15
Total			2.117'12'11

Jacint i Josep Rocafort havien de pagar els teixits a la Pasqua del 1643 però demanaven ajornar-ho fins a la Pasqua del 1644. Per interessos havien de pagar 194 lliures, el que representava un interès del 10 per cent del valor de les teles.

*Any 1643. Destinació Palerm*¹⁰

Catorzens blancs	729'5	16'6(1),17'3(1)	619
Vint-i-dosens blaus	106'5	30(1)	159
Total			778

*Any 1644. Patró, Carlo Sanjuan Tofeto. Destinació Gènova, a Francesc Feu*¹¹

Vint-i-dosens colors	225'06		
Vint-i-quatrens colors	284'15		
Total	510'01		

Drets (33'19 ll.) assurances sobre 550 lluires (sic) (34'2 ll.) corredories (0'18 ll.) . . . 69
 Total 571'01

*Any 1644. Destinació Palerm. Escala Gènova*¹²

Vint-i-quatrens fins Bna	265'1	88(2)	1.166
--------------------------	-------	-------	-------

9. BC, Sèrie General d'Arxiu, arx. 524, 75 i 79.

10. BC, Sèrie General d'Arxiu, arx. 524, 105.

11. BC, Sèrie General d'Arxiu, arx. 524, 141 i 142.

12. BC, Sèrie General d'Arxiu, arx. 524, 151.

*Any 1644. Destinació Palerm. Escala Liorna*¹³

Vint-i-quatrens negres/segov	126'7	84(1),85(2),89'6(2)	618'05'05
------------------------------	-------	---------------------	-----------

*Any 1644. Destinació Palerm. Escala Liorna*¹⁴

<i>Qualitats</i>	<i>Núm. canes</i>	<i>Preus Sous/cana</i>	<i>Import lliures</i>
Vint-i-quatrens fins segov	213'1	88(4)	937'02

VALOR RELATIU DE LES TELES EXPORTADES SEGONS LA QUALITAT ENTRE 1642 I 1644

Primera qualitat. Vint-i-quatrens	3.005 lliures	51'07 %
Segona qualitat. Vint-i-dosens	1.099 lliures	18'68 %
Tercera qualitat. Catorzens	1.779 lliures	30'23 %
Total	5.883 lliures	100'00 %

13. BC, Sèrie General d'Arxiu, arx. 524, 152, 156 i 158.

14. BC, Sèrie General d'Arxiu, arx. 524, 160.